Expende Annibalem: — quot libras in
duce surnmo invenies?
Juvenal, Sat. X[1].

Імператора Непота визнав сенат, італійці
та людність провінції Галлії; гучно
вславляли його моральні чесноти
й військові здібності; ті, що сподівалися
якихось особистих вигод за його
правління, пророкували відновлення
загального добробуту... Ганебним
зреченням він продовжив своє життя
на кілька років, що їх прожив у непевному
становищі напівімператором, напіввигнанцем,
аж поки...
Гіббоп. Історія занепаду й зруйнування
Римської імперії

По всьому! Вчора незбагненний
Півбог-володар, страх дарів,
Сьогодні ти — щось безіменне...
Як од ганьби ти не згорів!..
І це владар ста сотень тронів,
Що йшов по трупах легіонів?
Так низько падав стрімголів
Лише злий дух та сила ниця,
Що звати хибно Зоряниця.

Безумче! Друзів без вагання
Ти мордував, як лютий звір.
Осліплий власним спогляданням,
Ти хтів одкрити іншим зір.
Міг рятувати, повен сили,
Проте платив лиш сном могили

Усім, для кого сам — кумир.
Твоє падіння показало:
Душі у честолюбця мало.

Наука добра! Та й, по суті,
Це важить більше для віків,
Ніж філософії напуття,
Трактати вчених мудраків.
Урок цей — людям осторога,
Щоб їх не вабила дорога
Божка війни і вояків:
Всі ідоли — мана людини,—
В них з міді лоб, а ноги з глини.

Екстази битв, борня шалена,
Звитяжних сурем гордий грім,
Меч, берло, бойові знамена,
Те, що було життям твоїм,
Що світ схиляло до покори
І славу ширило,— як скоро
Усе розвіялось, мов дим.
Похмурий духу, пеклом лютим
Тобі той спомин мусив бути.

Нищителю, зітертий в порох,
Звитяжцю, кинутий до ніг,
Владарю тих світів, в которих
Сьогодні мусиш, як на сміх,
Благать пощади! Це надія,
Чи смертний час на тебе діє,
Що ти ганьбі такій уліг?
Сконать царем, чи в рабстві скніти,—
О, як ганебно вибрать смів ти!

Грек, взявшись дуба розчепити,
Завбачить лиха не зумів,
Силач незчувся знаменитий,
Як дуб той руку защемив.
Зухвальцю, ти на нього схожий
Наважившись на крок негожий,
Ще важчих мук ти заслужив.
Од хижаків діждав він смерті,
Ти ж мусиш власне серце жерти.

А римлянин, що серця пломінь
Згасив, проливши власну кров,
Меча покинув і додому
У гордій величі пішов.
Герой, що зневажав безмірно
Співгромадян, що так покірно
До рабства звикли і оков.
Відрікся трону він і здавен
За те одне донині славен.

Іспанець, знудившись од влади,
Для келії й чернечих справ
Імперії відрікся радо,
На чотки берло проміняв,
Молившись, поклони бив без міри,
Вів диспути в питаннях віри,
Втішаючись із тих забав.
Волів святенність він до скону
Над деспотизм ганебний трону.

А ти із опором, вже кволим,
Дав блискавицю вирвать з рук,
Розставшись пізно із престолом
Під гнітом болісних спонук.
Ти Духом Зла був для народів,

І лиш ганьбу в тобі знаходив
Сучасник твій і твій онук.
...Так он підніжжям був для кого
Цей гожий світ, творіння бога!

За тебе кров лилась рікою
(А як же власну ти беріг!),
І тлум царів перед тобою
Колінкував, не чувши ніг...
Тепер ціну ми взнали золі,
Коли в свободолюбця ролі
Сатрап душити волю зміг.
Тиранів звабної облуди
Такої ще не знали люди.

Злочинства всі свої криваві
Вписав навік ти в пам'ять нам.
І хмурий блиск твоєї слави
Померк од тих кривавих плям.
Якби ти впав не супостатом,
Новий міг Бонапарт постати
На глум народам і вікам.
Та хто до зір злетіти схоче,
Щоб ринути в безодню ночі?

Вага однака — й грудка глини,
Й нікчемний полководця прах,—
Смерть точно важить все хвилинне
На справедливих терезах.
Та все ж, здається: дух героя
Палає іскрою живою,
Зараз чарує й сіє страх.
І прикро бачить, як ганьбою
Разять колишнього героя.

А квітка Австрії кохана,
Подруга добра і сумна!
Чи поділя твої кайдани
На дикім камені вона?
О вбивце, скинутий із трону,
Цю чашу розпачу бездонну
З тобою пити їй до дна.
Любов до вигнанця зберігши
Вона — всіх діадем вартніша.

На острові, у безнадії
Дивись на море. Недарма
Твій усміх не дійма стихії:
Їй не накинув ти ярма!
Чи на піску під шум прибою
Пиши недбалою рукою,
Що впала світова тюрма!
Згадай з Корінфа педагога
І вчися мудрості у нього!

Ти нині в клітці Тамерлана!
Яких думок печальних рій
Гнітить життя це безталанне?
Одна-єдина: "Світ був мій!"
Ти, як той деспот Вавілону,
Утратив глузд, позбувшись трону,
В безсилій лютості своїй.
Твій дух, що сяяв так навколо,
Багато міг, сказався кволим.

Якби подібно до Титана
Ти прагнув світла і тепла,
З ним, нерозкаяним в кайданах,
Ділив і скелю, і орла!
А так, таврований ганьбою,

Всіма ти проклят, над тобою
Глумиться навіть сам Дух Зла,
Бо впав він гордо, не безстидно,
А був би смертним, вмер би гідно.

Був день, година — світ в полоні
Тримали галли, галлів — ти:
Тоді б зректись тобі корони
І з трону самохіть зійти!
Заслуженої слави сила
Маренго б сяєвом затьмила.
Важких злочинств і марноти
Пробивши нетривалі хмари,
Твій захід оповила б чаром!

А ти все пнувся владувати,
Рядився в пурпур вогняний,
Щоб згодом ті блазенські шати
Терзали пам'ять. Де вони?
Де полиняле те ганчір'я,
Позлотиця, султанів пір'я,
Зірок проміння, ордени?
Розбещена дитино влади,
Де ті цяцьковані принади?

Чи є з-поміж таких бовванів
Великий світу хоч один,
Чиєї слави б не поганив
Низотний і ганебний чин?
Так, є! Він — перший, він — останній,
То Цінціннат заокеанний,—
Над заздрощі піднявся він.
Та сором за нікчемство тронів:
Нема вже нових Вашінгтонів!
10 квітня 1814

[1] Зважимо прах Ганнібала: скільки
потягне фунтів грізний вождь?
Ювенал